

Joukkotiedotustutkimus Espanjassa

Joukkotiedotustutkimus kehittyi Espanjassa hitaammin kuin muualla Länsi-Euroopassa etupäässä siksi, että kansalaissodan (1936-1939) jälkeen kenraali Francon johtama hallitus, joka näki joukkotiedotusvälineet keinona saada ihmisten mielipiteet suosiollisiksi maahan perustetulle autoritaariselle hallitukselle, ryhtyi harjoittamaan tiukkaa lehdistö- ja radiosensuuria. Välinekohtaisen kontrollin lisäksi sensuuri ulotettiin myös toimittajakoulutukseen ja tiedotustutkimukseen. Vasta kenraali Francon kuoleman jälkeen, kun Espanjan demokratisoitumisprosessi vuonna 1976 käynnistyi, maan joukkotiedotustutkimus sai uutta elinvoimaa. Tutkimustoiminnassa keskityttiin aluksi viestintävälineitä ja niiden käyttöä koskeviin tutkimuksiin ja teoreettisissa kehitelmissä noudatettiin Euroopan, Latinalaisen Amerikan ja Yhdysvaltojen aikaansaannoksia.

Espanjassa harjoitettava joukkotiedotus eroaa eurooppalaisesta joukkotiedotuksesta ennen kaikkea omien sisäisten ristiriitaisuksiensa perusteella. Ensiksikin; maan joukkotiedotus on kehittynyt pääasiassa toisen maailmansodan jälkeen autoritaarisen, eurooppalaista fasismia mukailevan falangistisen hallinnon otteissa aikana, jolloin Euroopassa ei fasismia enää esiintynyt vaan maat rakensivat omia demokraattisia hallintomallejaan. Toiseksi; espanjalainen joukkotiedotus, joka on pyrkinyt noudattamaan teollistuneiden länsi-

maiden viestintä- ja kulttuuripoliittisia imperatiiveja, on kohdannut voimakkaita rajoituksia toimiessaan autoritaarisen valtion sensuurikoneiston ja sen hallitsemien viestintäverkostojen (lehdistö, radio, televisio) puitteissa. Kolmanneksi; maan hallinnon harjoittama joukkotiedotuksen valtiollinen keskittäminen on ollut vastoin Espanjan valtion kansallisvaltiollista luonnetta. Neljänneksi; ns. voittaneen osapuolen poliittiset ja taloudelliset voimat ryhtyivät toteuttamaan maassa virallisen yhden kielen politiikkaa, mikä esti muita kieliä ja murteita puhuvia maakuntia, ennen kaikkea Kataloniaa, Galiciaa ja Baskimaata osallistumasta täysipainoisesti maan asioiden hoitoon, mikä puolestaan johti siihen, että nämä maakunnat eristyivät sekä kielellisesti että kulttuurisesti. Espanjassa ilmiötä ruvettiin nimeämään viestinnälliseksi vieraantumiseksi.

Tänään espanjalainen joukkotiedotus on kokonaan toisenlaisten haasteiden edessä kuin aikaisemmin, sillä se joutuu osallistumaan toimiin, joiden avulla maahan rakennetaan demokraattista ja hajautettua joukkoviestintää. Sen lisäksi se joutuu vastaamaan niihin huimiin kansainvälispoliittisiin, taloudellisiin ja teknologisiin muospaineisiin, jotka ovat muuttamassa niin maan omaa joukkotiedotusta kuin maan koko viestintäjärjestelmääkin.

Tutkimus autoritaarisen hallituksen aikana

Tasavaltalaisen hallinnon kukistumisen (1939) jälkeen viestintätutkimuksessa ei tapahtunut kehitystä käytännöllisesti katsoen juuri lainkaan lähinnä kolmesta syystä:

- 1) maalta puuttui muihin Euroopan maihin verrattuna akateeminen infrastruktuuri
- 2) maassa toimi tiukka virallinen sensuuri
- 3) maa oli eristynyt poliittisesti Euroopan liberaalis-demokraattisista maista eikä se voinut käyttää hyväkseen näiden maiden viestintätutkimuksen tuloksia.

Poliittisesta eristyneisyydestään ja fasistiluonteisesta hallinnostaan johtuen Espanja on tarvinnut monia vuosia rakentaakseen korkeakouluopetuksen, joka vastaisi muiden Euroopan maiden korkeakouluissa annettavaa tiedotusopin opetusta. Tällainen mahdollisuus toteutui vasta 1972, jolloin Madridiin ja Barcelonaan perustettiin tiedotusopin tiedekunnat. Sitä ennen Espanjassa oli annettu tiedotusopillista koulutusta vuodesta 1941 lähtien Madridissa falangistipuolueen (Falange Espanola Traditionalista) ja valtiollisten lehtikustantajien järjestön (Delegacion Nacional de Prensa) ylläpitämässä toimittajakoulussa (Escuela Oficial de Periodismo).

Fasismien kukistuminen Euroopassa sai Espanjan akateemisessa tiedotustutkimusmaailmassa aikaan sen, että konflikti, joka oli ollut olemassa kansallismielisten katolisten ja francolaisten välillä ratkesi katolisten eduksi. Johtavat katoliset henkilöt saivat lisää vastuuta ja resursseja tiedotusmaailmassa. Koska maan poliittinen valta kaikesta huolimatta pysyi kuitenkin tukevasti francolaisten käsissä, johti jännite poliittisen vallan ja ns. tiedotusvallan välillä lopulta siihen, että maassa ryhdyttiin toteuttamaan omaperäistä francolais-katolista viestintädoktriinia (Doctrina Espanola de la Informacion). Doktriinin teoreettispoliittisena propositiona oli ajatus siitä, että valtiolla on laillinen oikeus kontrolloida ja rajoittaa kaikkea sellaista tiedotus- ja muuta toimintaa, joka voisi loukata niitä kansallisia ja uskonnollisia käsityksiä, jotka ovat valtion toiminnan

peruseriaatteina. Toisaalta doktriiniin sisällytettiin ajatus myös siitä, että valtion valvonnan intressit on voitava toteuttaa siten, että viestinnän alan yritysille jää mahdollisimman suuri toimintavapaus.

Katoliset viestintäviranomaiset perustivat Espanjaan useita lehdistöalan koulutuskeskuksia. Tärkeimpiä niistä olivat Navarran yliopiston yhteyteen vuonna 1958 perustettu lehdistöopin instituutti (El Instituto de Periodismo de la Universidad de Navarra) ja Madridiin sekä Barcelonaan suunnilleen samoihin aikoihin perustetut katolisen kirkon omat lehdistöopin koulut (La Escuela de Periodismo de la Iglesia de Madrid, La Escuela de Periodismo de la Iglesia en Barcelona).

Navarran lehdistöopin instituutti poikkesi muista viestintäalan instituutioista siinä, että se oli yksityinen oppilaitos. Siellä konstruutiin ensimmäiset Euroopan mallien mukaiset viestintäteoriat (esim. E. Dovifat; **Periodismo**, J. Kayser; **El periodismo, estudios de morfologia de metodologia y prensa cotidiana**). Vaikutteita instituutti sai pääasiassa Ranskan ja Saksan liittotasavallan viestintätutkimukselta. Madridin lehdistöopin koulu puolestaan oli vahvasti katolisen kirkon alainen oppilaitos, joka toimi läheisessä yhteistyössä niiden katolisten piirien kanssa, jotka osallistuivat kenraali Francon hallintoon (La Asociacion Catolica Nacional de Propagandistas). Koulu ei harjoittanut mitään varsinaista viestintäteoreettista toimintaa. Barcelonassa toimiva lehdistöopin koulu sen sijaan poikkesi sekä Navarran että Madridin instituutioista selvästi, sillä koulu toimi sekä opetuksessaan että laitoksena näkyvästi niin demokratian kuin katalonialaisen nationalismin puolesta.

Ensimmäiset edistysaskeleet

Ensimmäiset merkittävät edistysaskeleet Espanjan joukkotiedotustutkimus koki 60-luvulla, kun lehdistö- ja toimittajakoulutus aloitti varovaisen irtaantumisen katolisen kirkon opeista ja kun tiedotustutkimuksen piirissä

ryhdyttiin luomaan ensimmäisiä kansainvälisiä yhteyksiä. Liberalisoitumisprosessia edesauttoivat myös yhteenotot valtion sensuuriviranomaisten ja yhteiskunnallista kirjallisuutta (T.W. Adornon, E. Morinin, U. Econ teoksia mm.) julkaisevien kustannusyhtiöiden välillä. Ensimmäiset tulokset tästä pitkästä taistelusta saatiin vuonna 1962, jolloin espanjalaisen tiedotustutkimuksen status quo lopullisesti murrettiin. Murroksen yhteydessä Manuel Vazquez Montalban julkaisi teoksen **Informe sobre la Informacion**, joka oli kriittinen katselmus espanjalaiseen tiedotustutkimukseen. Se vaikutti pitkään akateemisissa opettaja- ja tutkijapiireissä Espanjassa. Pian prosessi sai jatkoa myös virallisella tasolla, kun viestintäministeriön (El Ministerio de Informacion y Turismo) alaisuuteen perustettiin tiedotustutkimusta harjoittavat laitokset Instituto de la Opinion Publica Espanola (1964) ja Instituto Nacional de la Publicidad (1966) sekä niiden julkaisut **La revista Espanola de la Opinion Publica** (1965) ja **Estudios de Informacion** (1967).

Lopullisesti joukkotiedotustutkimuksen asema alkoi muotoutua Espanjassa vasta 70-luvulla, kun ensimmäiset tiedotusopin tiedekunnat perustettiin. Perustamistoimenpiteet, varsinkin kun ne tapahtuivat diktatuurin viimeisten vuosien aikana, edistivät kyllä voimakkaasti joukkotiedotustutkimuksen kehitystä, mutta lisäsivät samalla Francon hallituksen repressiivisiä pyrkimyksiä saattaa nämä uudet vastaperustetut tiedekunnat ja siten myös maan koko tiedotustutkimus hallituksen ohjaukseen. Uhka saatiin torjutuksi ja muutostilanne vakiinnutetuksi vain laajan yliopistollisen, etupäässä tiedotusopin opiskelijoiden ja opettajakunnan liikehdinnän ansiosta ja sen seurauksena espanjalaisen tiedotustutkimuksen uskottiin vihdoinkin saavuttaneen sellaisen arvostuksen ja arvoaseman, joka sille kuului modernissa teollisessa yhteiskunnassa.

Toisaalta saavutettu asema ja arvostus toivat mukanaan myös uusia koulutuspolitiikkaan liittyviä ongelmia, sillä tiedotusoppi saa-

vutti opiskelijoiden keskuudessa niin suuren suosion, että voitiin puhua opiskelijoiden vyörystä. Tiedekuntien oli kuitenkin vastattava itse asettamiinsa haasteisiin, ja siksi niiden oli kaikista vaikeuksistaan huolimatta kyettävä tarjoamaan jokaiselle halukkaalle laadullisesti korkeatasoinen tiedotusopillinen (toimittaminen, tiedottaminen, teoria) koulutus. Sitä paitsi tiedekuntien oli koulutuksen lisäksi kyettävä tyydyttämään myös uuden muuttuneen yhteiskunnan vaatimukset niin käytännöllisellä kuin teoreettisellakin tasolla. Joka tapauksessa arvostuksen ja vakiintuneen aseman myötä espanjalainen tiedotustutkimus on tänään avointa ja sen tutkijat ottavat osaa lukuisiin julkisiin keskusteluihin, toimivat tiedotusalan eri järjestöissä, organisoivat ja osallistuvat alan kotimaisiin ja kansainvälisiin seminaareihin sekä kongresseihin.

Suhde Latinalaisen Amerikan tiedotustutkimukseen

Espanjalaisen tiedotustutkimuksen kuvaus olisi epätäydellinen ilman espanjalaisten ja eteläamerikkalaisten tiedotustutkijoiden yhteistyön esittelyä. Ensimmäiset kontaktit maiden tiedotustutkijoiden välillä solmittiin vuonna 1959, jolloin perustettiin kansainvälinen korkeampaa viestintäkoulutusta antava koulutuskeskus CIESPAL (Centro Internacional de Estudios Superiores de Comunicacion). Keskuksen toiminnalla on ollut suuri merkitys Espanjan tiedotustutkimukselle, sillä CIESPALin piiristä tulivat maahan ensimmäiset sellaiset viestintää koskevat teoriat, joita ryhdyttiin opettamaan viestintäinstituuteissa eri puolilla Espanjaa. CIESPALin kautta Espanjaan tuotiin mm. seuraavien eurooppalaisten; Roger Clause, Gerard Maletzke, Goffre Dumazedier, Jacques Kayser, Vitalino Rovigati, Jacques Leauté ja mm. seuraavien yhdysvaltalaisen; David Berlo, Everret Rogers, W. McLean, Raymond B. Nixon, Wilbur Schramm, viestintäteoreetikkojen ajatuksia. Erityisesti yhdysvaltalaisen Wilbur Schrammin vaikutus on ollut huomattava samoin kuin Latinalaisen Amerikan kriittiseen koulukun-

taan kuuluvien tutkijoiden A. Pasqualin ja Paulo Freiren.

Latinalaisen Amerikan kriittisen koulukunnan tutkimukset ovat olleet erittäin hyödyllisiä ja käyttökelpoisia Espanjan tiedotustutkimukselle, yhtäältä siksi, että Latinalaisen Amerikan kulttuuri on joiltakin osin hyvin samanlainen kuin espanjalainen kulttuuri ja toisaalta siksi, että joiltakin osin se kuitenkin poikkeaa ratkaisevasti espanjalaisesta kulttuurikontekstista.

On selvää, että Espanjan demokratisoitumisen myötä myös viestintätutkimuksen yhteistyömuodot, yhteydet maiden tutkimusinstituutioiden välillä samoin kuin yhteydet alan koulutuksesta vastaavien instituutioiden välillä ovat entisestään vilkastuneet ja syventyneet. Espanjassa erityisesti Barcelonan autonomisen yliopiston tiedotusopillinen tiedekunta on toiminut erittäin aktiivisessa yhteistyössä Latinalaisen Amerikan viestintäinstituutioiden kanssa, ja 70-luvun lopulla Barcelonassa opiskeli jo huomattava joukko etelä-amerikkalaisia tiedotusalan opiskelijoita. Suurin osa heistä oli tiedotusopin jatko-opiskelijoita, jotka suorittivat joko erikoisopintojaan tai valmistelivat väitöskirjoitustaan. Stipendiaattien myötä espanjalainen ja sitä kautta myös muu eurooppalainen tiedotustutkimus on tullut tärkeäksi Latinalaisen Amerikan omalle, lähes yksinomaan yhdysvaltalaisista alkuperää olevalle tiedotustutkimukselle.

Tämän päivän suuntaukset

Francon kuoleman jälkeisten poliittisten muutosten aikana Espanjan viestintävälineet eivät kokeneet merkittäviä muutoksia, jos ei oteta huomioon viestinnän sisältöä. Sen sijaan oli kiistatonta, että uusi itseään hakeva yhteiskunta, joka oli jatkuvassa poliittisessa murroksessa, asetti suuria vaatimuksia nimenomaan yhteiskuntatieteelliselle tutkimustoiminnalle yleensä ja joukkotiedotustutkimukselle erityisesti. Tämän muutosprosessin seurauksena Espanjassa harjoitettava joukkotiedotustutkimus keskittyi seuraavaan viiteen

pääteemaan:

- 1) Joukkotiedotusvälineiden rakenteiden tutkimus; omistuksen, sisällön ja käytön tutkimukset (esim. **Los amos de la informacion en Espana**, Enrique Bustamante, Akal, Madrid, 1982, **Sistema i politiqués de comunicacio a Catalunya**, Josep Gifreu, L'Avenc, Barcelona, 1984)
- 2) Poliittinen joukkotiedotus; vertailevaa tutkimusta Ranskan, Italian ja ennen kaikkea Latinalaisen Amerikan tutkimusinstituutioiden kanssa. Poliittinen joukkotiedotustutkimus on keskittynyt etupäässä Baskimaan ja Kataloniaan, missä kieleen ja kielen käyttöön liittyvät tutkimukset samoin kuin valta- ja vastakulttuuria sekä enemmistöjä ja vähemmistöjä koskevat tutkimukset ovat yleisiä.
- 3) Joukkotiedotusteknologian tutkimus; teknologian käytön ja vaikutusten tutkimukset. Tähän tutkimusalueeseen Espanjan hallitus on kiinnittänyt erityistä huomiota ja saattanut alulle useita eri tutkimusohjelmia (esim. Plan Electronico Nacional, FUNDESCO, La Fundacion para el desarrollo social de las comunicaciones, La sociedad de la Informacion, Estudio prospectivo de retos para la Espana de los anos noventa, Fundesco, Tecnos, Madrid, 1984).
- 4) Semioottinen joukkotiedotustutkimus; espanjalainen semioottinen tutkimus on saanut vaikutteita ennen kaikkea italialaiselta (U. Eco) ja ranskalaiselta (J. Greimas) koulukunnalta. Varsinkin Pariisin koulukunnan merkitys on ollut suuri etenkin tiedottamista ja mainontaa koskevissa tutkimuksissa. Semioottinen tutkimus on vilkasta nimenomaan Barcelonan autonomisen yliopiston tiedotusopin laitoksella.
- 5) Viestintäfilosofinen tutkimus; antropologiaa ja sosiologiaa sivuavat tutkimukset. Espanjalainen viestintäfilosofinen tutkimus on saanut vaikutteita ennen kaikkea Saksan liittotasavallasta (Jürgen

Habermas, Karl-Otto Apel, Georg Gadamer mm.). Toistaiseksi viestintäfilosofiaa koskeva tutkimus ei ole keskittynyt mihinkään yliopistoon erityisesti, joten alan tutkijoista voidaan mainita esim. Victoria Camps, Raul Gabas, Jordi Berreio ja Enric Saperas Barcelonasta sekä José E. Rodríguez-Ibanez Madridista.

On huomattava, että oheisten tutkimussuuntausten piirissä aikaansaadut tulokset ovat vaikuttaneet innostavasti ja täydentävästi myös koko maan tiedotustutkimuksen kenttään, erityisesti esimerkiksi Espanjan joukkotiedotustutkimuksen pioneerien Miquel de Moragas Span ja Manuel Martín Serranon edustamaan ns. klassiseen viestintäteoriaan.

Sen lisäksi, että harjoitettu tiedotustutkimustoiminta on ollut hedelmällistä espanjalaisille tiedotustutkijoille itselleen, maan tiedotustutkimustoiminnalla on edelleen erityinen tehtävä uuden demokraattisen yhteiskunnan rakennustyössä. Siksi espanjalaiselle tiedotustutkimukselle on tärkeätä, että tiedotustutkimus jatkuu vilkkaana ja monipuolisena niin kotimaassa kuin kansainvälisilläkin foorumeilla.

Kirjoitus perustuu Barcelonan autonomisen yliopiston tiedotusopin professorin, dekaani Miquel de Moragas Span kirjoitukseen *La investigación sobre la comunicación social en España* ja hänen teokseensa *Teorías de la Comunicación* (Gustavo Gili, Barcelona, 1981).